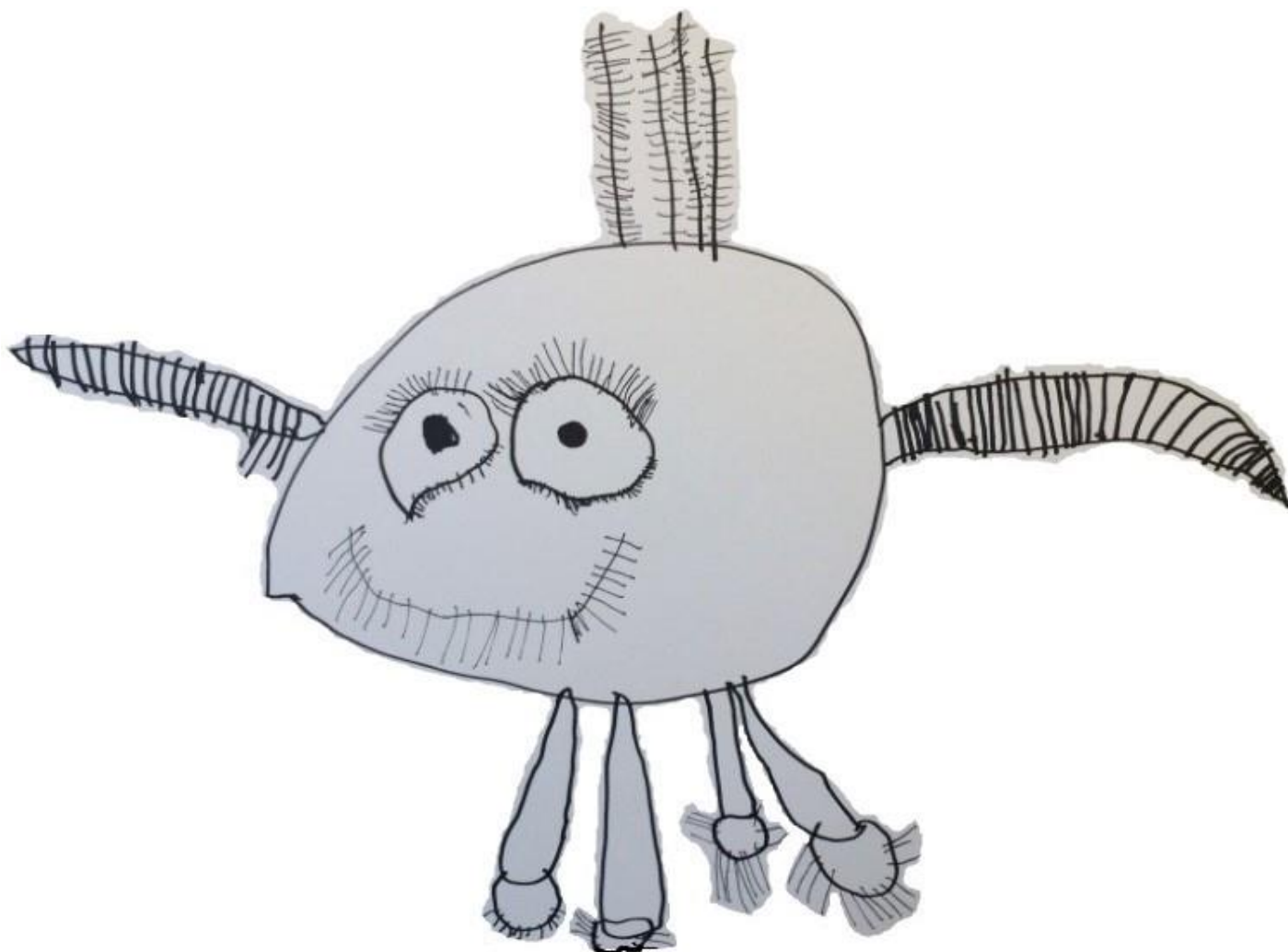

Pædagogisk læreplan for Dagtilbudsområde Øst 2024-2026

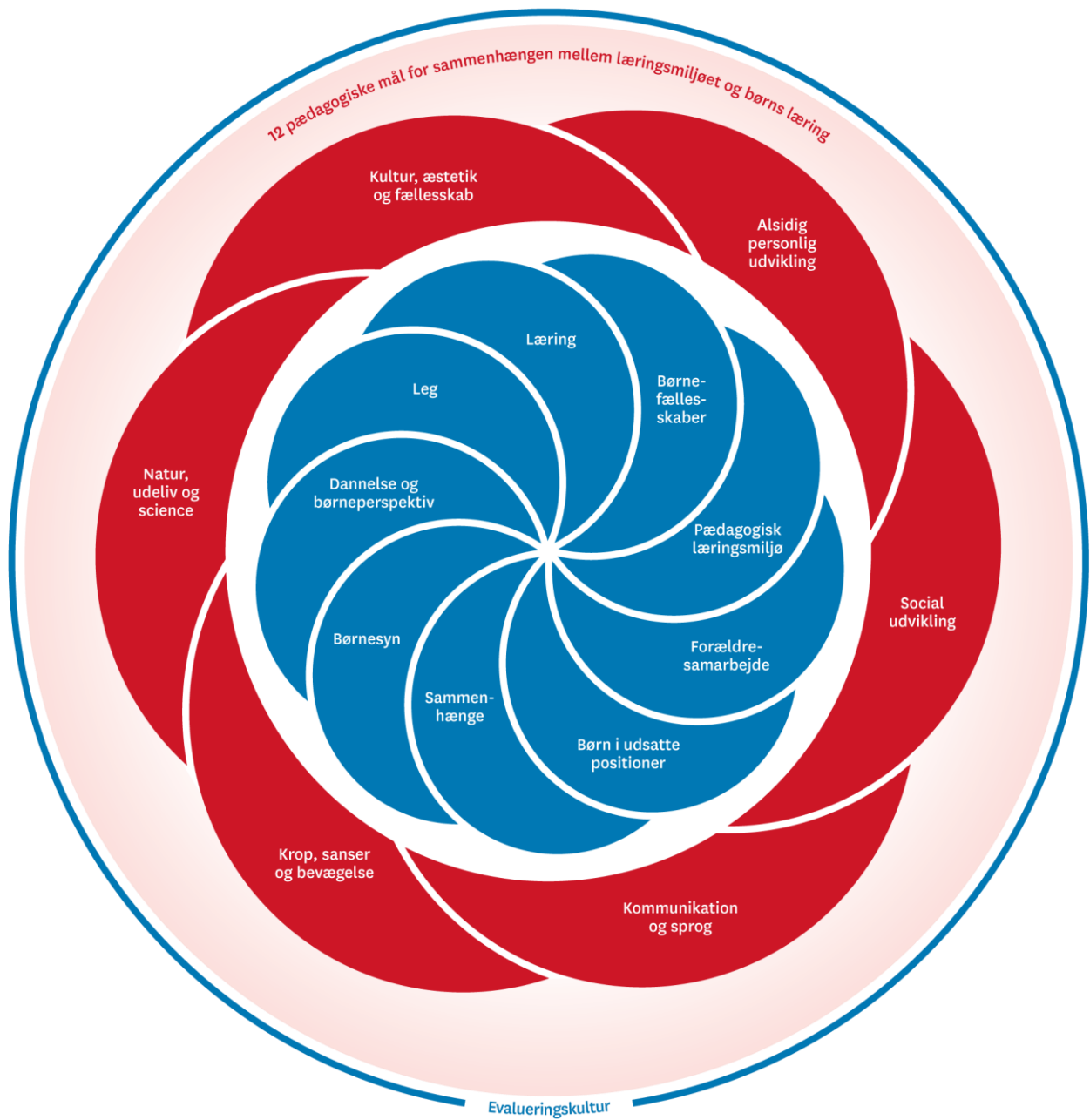

Dagtilbudsområde Øst – Alle børn har ret til en stemme

Indholdsfortegnelse

Hvem er vi?	4
Pædagogisk grundlag	8
Dannelse & Børneperspektiv	10
Leg	11
Læring	12
Børnefællesskaber	13
Pædagogisk læringsmiljø	14
Forældresamarbejde	15
Børn i udsatte positioner	16
Sammenhænge	17
Pædagogisk dokumentation – evaluering	18
Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan	20
Inddragelse af lokalsamfundet	20
Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø	21
De seks læreplanstemaer	22
Alsidig personlig udvikling	22
Social udvikling	24
Kommunikation og sprog	26
Krop, sanser og bevægelse	27
Natur, udeliv og science	28
Kultur, æstetik og fællesskab	29
Evalueringskultur	30
Her kan I finde yderligere inspiration til arbejdet med den pædagogiske læreplan	32

Det pædagogiske grundlag og de seks læreplanstemaer

Hvem er vi?

Dagtilbudsområde Øst

Område Øst består af syv børnehuse, som ligger i det østlige af Mariagerfjord kommune, i byerne Mariager og Hadsund. Begge byer er omgivet af den skønne natur og fjord, der kendetegner Mariagerfjord.

De syv børnehuse er:

- Børnehaven Rabalderstræde
- Børnehuset Regnbuen
- Vuggestuehuset Lærkereden
- Bondegårdsbørnehaven
- Børnehuset Solstrålen
- Børnehaven Spiren
- Børnehaven Væksthuset

Som barn i Område Øst i Hadsund tilbyder vi vuggestuepladser i Vuggestuehuset Lærkereden. Når barnet fylder 3 år, og det skal i børnehave, tilbyder vi at barnet kan skrives op til enten Børnehaven Spiren, Børnehaven Solstrålen eller Bondegårdsbørnehaven. Vi modtager også børn fra dagplejen og børn, der har været hjemmepasst. Året inden barnet skal i skole, samles de kommende skolebørn i Børnehaven Væksthuset.

Som barn i Område Øst i Mariager tilbyder vi vuggestuepladser i Børnehuset Regnbuen, der er en aldersintegreret institution med børn i alderen 0-5 år. Når barnet er fyldt 3 år og skal i børnehave, kan det enten fortsætte i Regnbuen eller begynde i Børnehaven Rabalderstræde. Rabalderstræde er en børnehave med børn i alderen 3-5 år. Begge børnehuse kan også modtage børn fra dagplejen og børn, der har været hjemmepasst.

De kommende skolebørn fra begge børnehuse i Mariager samles en dag ugentligt i månederne fra januar til juni i den såkaldte Spiregruppe. En dag om ugen, 8 gange i april og maj, samles førskolebørnene på Mariager Skole.

Vores kerneopgave og værdier

Alle børnehuse i område Øst har hver sin profil med unikke styrker og kompetencer. Alle børnehuses pædagogiske praksis tager imidlertid afsæt i et fælles pædagogisk fundament og værdisæt for Område Øst og Mariagerfjord Kommune og den gældende nationale lovgivning på dagtilbudsområdet. En gennemgående og vigtig værdi, i det pædagogiske arbejde i Dagtilbudsområde Øst, er med børns perspektiv. Her arbejder vi under mottoet "Alle Børn Har Ret Til En Stemme".

Alle børnehuse i Område Øst tager, i et tæt samarbejde med barnets forældre, hånd om barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse, fra det øjeblik barnet tager sine første skridt ind i dagtilbuddet, til det øjeblik, hvor det er klar til at tage det næste videre mod grundskolen.

Vi arbejder målrettet med at skabe en sammenhæng i barnets liv fra vuggestue til børnehave og i overgangen til skole.

Vi vil skabe trygge og mangfoldige børnefællesskaber for alle børn. Med barnet som en kompetent medskabende af egen læring, trivsel, udvikling og dannelse, skaber vi grundlaget for, at barnet kan føle glæde ved egen læring og tro på egne evner. Læringsmiljøet skal understøtte barnets nysgerrighed, så det gradvist bliver klogere på verden og sig selv.

I et samarbejde mellem i Mariagerfjord Kommune tager vi, i et tæt og respektfuldt samarbejde med forældrene, hånd om barnet, fra det tager sine første spæde skridt ind i dagtilbuddet, til det er klar til at springe ud i en ungdomsuddannelse eller arbejdslivet.

Vores syv børnehuse

Børnehuset Regnbuen

Børnehuset Regnbuen er et aldersintegreret børnehus med to vuggestuegrupper, med i alt 24 børn, samt en børnehavegruppe med et varierende børnetal på omkring 30 børn. Børnehave og vuggestue har et tæt samarbejde. Vi lægger vægt på at være en enhed, der arbejder på tværs af stuer, når det giver mening i den pædagogiske og læringsmæssige kontekst.

Regnbuen ligger i dejlige omgivelser tæt på idrætsfaciliteter, skov og fjord, hvilket betyder, at vi har mulighed for at give børnene mange gode og forskelligartede oplevelser.

Børnehavens fysiske rum er opdelt i forskellige funktioner, der stimulerer børns leg samt et rigt udbud af aktivitetsmuligheder, der supplerer legen som understøttelse i arbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Et af vores mål er at skabe et trykt pædagogisk miljø, hvor børnene kan udvikle sig i deres egen ret.

Vi mener, at børnene skal have medindflydelse på deres hverdag, og derfor vægter vi tid og plads til leg højt. Institutionen skal være et frirum, hvor man ikke altid skal noget. Det er dog også vigtigt, at vi udfordrer børnene, da det er gennem oplevelser og aktiviteter, at læring og dannelse finder sted.

Læring sker blandt andet, når børn bliver nysgerrige, øver sig og herved tilegner sig nye færdigheder.

Vi vil lære børnene betydningen af og glæden ved ansvarlighed og selvstændighed. Ansvarlighed i forhold til fællesskabet med andre børn og voksne, sig selv, naturen og i forholdet til de fælles og konkrete materielle ting. Selvstændighed i forhold til at få muligheden for at øve sig på at være sig selv og at mestre sine ønsker og behov er med til at give børn en oplevelse at have værdi i sig selv og have betydning for andre.

Rabaldersstræde

Rabaldersstræde er en funktionsopdelt børnehave, hvilket betyder, at vi har rum, der har en funktion (eksempelvis Lego-rum, dukkekrog og malerværksted). Vi bruger alle rum, inde som ude og over så meget som muligt af dagen, fordi det skaber mulighed for fordybelse. Vi vægter, at børnene gerne må være selv uden en voksens tilstedeværelse. Dette er ikke ensbetydende med, at vi ikke er opmærksomme på børnene, men vi øver børnene i selv at opsøge hjælp hos deres venner eller hos os, hvis de har behov for det. Vi har ikke mange regler, men vi har en grundlæggende regel om, at vi skal være gode ved hinanden.

Vi er Reggio Emilia inspirerede, hvilket betyder, at vi er nysgerrige på børnenes viden og at processen kommer før produktet.

Inddragelsen af børnegruppen er centralt for børnehaven fordi fællesskabet og individets bidrag er vigtige. Vi har en værdi alle sammen. Derfor inddrager vi børnene i dagligdagens gøremål såsom at fodre dyrene, ordne vasketøj og vaske op.

Vi har en anderkende tilgang til børnene - også i forhold til husets indretning. I de tilfælde hvor vi kan se, at legen er god, følger vi børnenes initiativ og indretter os herefter. Vores hus er altid i bevægelse også i forhold til forskellige funktioner. Derfor bør beskrivelserne af stuerne forstås som et øjebliksbillede.

Børnehaven er opdelt i tre stuer, der hver især har deres særlige funktion, kendetegn og formål. Derudover har vi en legeplads, hvor man kan tage sig en tur på en af gyngerne, lege i sandkassen, køre ræs på moon-cars og cykler eller spille en kamp på "Rabalders Park Arena". I trolde-skoven kan man bygge huler, gemme sig eller lege røvere og soldater. På legepladsen er der også vores geder og høns og vores køkkenhave. Når vejret er til det, laver vi bl.a. mad over bål.

Børnehuset Solstrålen

Børnehuset Solstrålen har op til 50 børn i alderen 3-5 år og er fordelt på 2-3 stuer, afhængigt af børnetallet. Solstrålen's pædagogiske fundament bygger på, at et barn har værdi i sig selv. Børn skal ikke alene forberedes på at blive voksne, men skal fra starten af livet opleve sig værdsat, føle tilhør og mærke, at de har mulighed for at bidrage til fællesskabet.

Solstrålen vægter deltagelsesmuligheder for alle børn og, at alle føler sig som en del af et børnefællesskab. Vi vægter den gensidige relation højt. Gode relationer betyder, i Solstrålen, at man har venner, er inkluderet i et fællesskab og har omsorgsfulde mennesker omkring sig. Vi tilstræber, at alle børn oplever at høre til, udvikler social forståelse, får lov at være dem, de er og bliver anerkendt.

Vuggestuehuset Lærkereden

Vuggestuehuset Lærkereden er normeret til 36 børn i alderen, 6 mdr. til 3 år. Børnene er fordelt på 3 stuer. Krudtuglestuen, Spiloppestuen, Filurstuen.

Lærkeredens pædagogiske fundament bygger på en musisk tilgang til trivsel, læring, udvikling og dannelse. Personalets engagement og glæde ved musik, sang og bevægelse skal virke afsmittende på børnene. Vi vægter høj faglighed og videreuddanner os efter behov.

Da vi personaler og jeres børn opholder os i vuggestuen en stor del af vores tid, er det vigtigt, at vi omgiver hinanden med betydning – at vi gør en forskel. For at gøre en forskel eller betyde noget for et andet menneske, skal der være en gensidig relation. Når der opstår gode relationer, opstår der også mulighed for, at barnet kan udtrykke sig. Vi har fokus på det enkelte barn og dets individuelle behov. Barnet har ret til at vælge til og fra – de har medbestemmelse.

Bondegårdsbørnehaven

Bondegårdsbørnehaven Regnbuen er normeret til 40 børn i alderen 3 – 5 år. Børnene kommer hovedsageligt fra Hadsund by og omegn.

Vi bor i et ombygget stuehus på en 3-længet gård i et naturskønt område. Til gården har vi tilknyttet ca. 3 tdr. land jord. Vores nærmeste nabo er skoven og Hadsunds containerplads. Vi har en stor, ikke indhegnet, naturlegeplads og dyrehold.

Vores legeplads er et dynamisk læringsmiljø med masser af rum og muligheder. Derudover har vi bålsteder, shelter, en bålhytte, (som dog benyttes som legerum) gynger, balancetovbane, ruchebane, overdækket sandkasse, legehuse, fodboldbane, stor mooncarbane. Endvidere har vi højbede, en stor grønsagsmark, frugttræer og blomstereng, som skaber liv og biodiversitet.

Børnehavens pædagogik er primært centreret omkring udelivet og dyreholdet med varemærket om at tilbyde børn et børneliv tæt på natur og dyr. Uderummet er et betydningsfuldt læringsmiljø.

Børnene er tilknyttet små basisgrupper på tværs af alder og med hver sin primærpædagog. En dagligdag hvor der værnes om legen, hvor der er nærværende og anerkendende voksne og hvor relationerne og fællesskabet vægtes højt. Personalet er nysgerrige og går på opdagelse sammen med børnene – griber det, børnene er særligt optagede af og søger ny viden sammen med børnene.

Børnehaven Spiren

Børnehaven Spiren er normeret til 50 børn.

Spiren modtager primært børn fra Hadsund by og de fleste børn fortsætter deres børnehaveliv i Væksthuset, som er en børnehave for de 5-6 årige i Hadsund.

Børnene har en primærpædagog og et tilhørsforhold til en gruppe og en stue. Tre dage om ugen er børnene i strukturerede pædagogiske forløb sammen med deres primære pædagog og to dage er aktivitetsdage, hvor der er lege eller aktiviteter på legepladsen, som børnene kan deltage i efter lyst og behov.

Vi er udendørs det meste af dagen og i al slags vejr. Vores legeplads er kuperet, der er små kroge, hvor man kan lege uforstyrret, der er skov, guldsand, bålplads, bålhytte, klatre- og gyngestativ, rutsjebane, vandcykel og masser af sand. Vi har et udhus, hvor børnene kan lege og lave aktiviteter.

Børnehaven og familien har et fælles mål – at skabe den bedste hverdag for jeres barn, men udgangspunktet er forskelligt. I familien får barnet den primære kærlighed, omsorg og opdragelse. Hver familie har normer og værdier, som præger barnet.

I børnehaven er barnet en del af et fællesskab, og vi ser det som vores opgave at styrke trivsel, udvikling, læring og dannelse hos det enkelte barn. At styrke fællesskabet og at være medopdrager af normer og værdier.

Det vigtigste for os er at styrke det sociale samspil og relationerne og vi prioriterer legen højt, da det er gennem legen, at barnet udvikler sig. Vi skaber læringsmiljøer i hverdagens rutiner og i planlagte pædagogiske forløb.

Børnehaven Væksthuset

Væksthuset er en aldersopdelt børnehave, hvor vi har den ældste gruppe børnehavebørn, der skal starte i skole. Vores normering er ikke fast, men afhænger af årgange til kommende 0. klasse og er typisk 55 -75 børn.

Vi har et dejligt stort udeområde, som er indrettet i forskellige læringsmiljøer med blandt andet fliser til cykling, byggeplads, fodboldbane, bålplads mm. og Hadsund dyrehave som nabo.

Inde har vi 3 stuer: Grøn, Gul og Blå stue. Grøn stue fungerer også som all-rum i ydre timer. Vi har desuden køkken, store garderober, kælder, værksted, klodserum samt store gangarealer.

I Væksthuset arbejder vi ud fra vores fælles pædagogiske grundlag i den styrkede pædagogiske læreplan. Vi arbejder ud fra ICDP med fokus på relationer og en anerkendende tilgang til hinanden.

Væksthusets målgruppe er, af natur, nysgerrige efter læring, viden og udfordringer. Således har vi en enestående mulighed for at målrette vores daglige pædagogiske arbejde, så vi tilgodeser lige præcis 5-6 åriges behov.

Alle børn skal opleve, at de bliver set og hørt samt føle sig som en vigtig del af et fællesskab, hvor der er god mulighed for at danne relationer med støtte og guidning af engagerede voksne. Væksthusets grundlæggende fokuspunkter er relationer, selvhjulpenhed, leg og skoleparathed.

Vi har et stort fokus på, at det enkelte barn går fra en "mig til os" følelse. Det vil sige, at barnet begynder at kunne flytte sit perspektiv fra sig selv til sin rolle i fællesskabet.

Når jeres barn siger: "jeg har **bare** leget", så udvikler de bla.: *koncentration, initiativ, kreativitet, indlevelse, samspil, sprog, empati, ansvar, fantasi, grov- og finmotorik, spontanitet, samarbejde, forhandlingsevne, omsorg, problemløsning, selvtillid, begrebsdannelse osv.*

For mere information om de enkelte børnehuse, se: <https://dagtilbudomraadeoest.aula.dk/>

Den styrkede pædagogiske læreplan

Den styrkede pædagogiske læreplan skal bruges som et arbejdsredskab for alle medarbejdere og danner fælles grundlag for den pædagogiske praksis. Læreplanen skal være et dynamisk redskab, som afspejler den hverdagspraksis, der er i børnehuse i Dagtilbudsområdet Øst. Læreplanen skal fungere som et fælles afsæt, der giver os forudsætningerne for fælles refleksion og understøttelse af den pædagogiske kvalitet i vores praksis.

Pædagogisk grundlag

Pædagogiske grundprincipper for dagtilbudsområde Øst

Grundprincipperne er formuleret med afsæt i det pædagogiske grundlag samt de værdier, vi vægter højt i vores pædagogiske praksis, for at sikre dagtilbud i høj kvalitet. Formålet med principperne er desuden, at gøre vores praksis konkret og håndgribelig, så det bliver tydeligt, hvad vi står for i dagtilbudsområde Øst.

Barnet skal opleve at have indflydelse på og betydning ind i et fællesskab

Dannelse & Børneperspektiv

Børn gør det bedste, de kan

Børnesyn

Vis børn verden

Dannelse

Børn ved noget om verden – brug den viden

Børneperspektiv, Pædagogisk læringsmiljø

Børn erfarer verden gennem leg

Leg

Læring er til stede hele dagen

Læring

Alle børn skal føle sig som en del af et fællesskab

Børnefællesskaber

Pædagogen er et læringsmiljø i sig selv

Læringsmiljø

Barnet bor i familien

Forældresamarbejde, Børn i udsatte positioner

I kan, vi kan, sammen kan vi mere

Forældresamarbejde, børn i udsatte positioner og sammenhæng

Børnene er borgere i lokalsamfundet

Inddragelse i lokalsamfund og kulturtilbud

Børn gør voksne klogere

Dokumentations- og evalueringskultur

Børnesyn

Børn gør det bedste, de kan

Barndommen skal ses som en tid, der har værdi i sig selv. Børn skal ikke alene ses i lyset af det, de kan blive til men i høj grad også, hvad der er lige nu. Børn skal således ikke alene forberedes på at blive voksne, men støttes og værdsættes i de første leveår. Der skal være plads til at være barn, og til erkendelsen at børn er forskellige, har forskellige forudsætninger og udvikler sig forskelligt. Vi skal være bevidste om bare at "være" sammen med børnene og, at vi ikke har travlt.

Børn er eksperter i deres eget liv, og de har ret til at blive set for dem, de er. Derfor skal børn lyttes til, og deres stemme skal tages alvorligt, og vi skal være nysgerrige på deres oplevelse af verden. Vi skal møde børnene i det, de intenderer og have tillid til at dét, børnene gør, giver mening for dem. Vi skal desuden se på barnet i dets relationer og som en del af den sociale og fysiske kontekst, de indgår i, både i og uden for dagtilbuddet – et helhedsorienteret syn på barnet.

I den pædagogiske praksis betyder det, at den måde, vi møder barnet på, skal være anerkendende og ressourceorienteret. At alle relationer skal være baseret på ligestilling og, at barnet skal mødes med positive forventninger. Børn gør det bedste de kan, inden for de rammer og muligheder, de har. Det er vores tilgang til børnene og de rammer, vi skaber, der skal understøtte, at barnet lykkes. Vi skal se, undersøge og værdsætte barnets styrker, kompetencer og interesser for at støtte barnets udvikling af sit selv. Børnene skal, med nærvær fra de voksne, være i trygge relationer, der skaber forudsætningerne for læring, trivsel, udvikling og dannelse.

Børn skal opleve sig selv som en vigtig del af fællesskabet og have følelsen af, at deres evner kan bruges og udvikles i samspillet med andre. De skal opleve at have betydning i fællesskabet og, at der altid er nogen, der kan lide dem. Når barnet oplever at have betydning, styrker det barnets selvværd og motiverer det til aktiv deltagelse.

Dannelse & Børneperspektiv

Vi skal bruge børns viden om verden og give dem nye perspektiver på verden.

Den pædagogiske opgave består i at understøtte børnenes udvikling, læring, dannelse og trivsel. Det gøres ved at vise børn verden på en måde, hvor der er balance mellem tilegnelse af færdigheder, dét at drage nye erfaringer, og skabe forståelse for den kultur og de normer, der er omkring dem. Børn skal udfordres i, at der findes mennesker, som oplever verden på en anden måde, end de selv gør.

Barnet skal opleve at være en del af et større og forpligtende fællesskab. De skal mærke, at der er brug for dem. De skal lære at begå sig i et fællesskab, hvor de øver sig i at gå på kompromis, forhandle og være lydhøre over for hinanden. Det er i fællesskabet, at barnet oplever sig selv i forhold til omverdenen og lærer, at dets stemme har betydning.

Denne dannelsesproces har vi en vigtig rolle i. Vi skal give børnene forskellige perspektiver til at se og opleve verden i gennem og vi skal understøtte deres nysgerrighed, undren og åbenhed. Vi skal sætte fokus på den værdifulde læring i dagligdagen, gennem dialog og aktiviteter, og planlægge, hvordan børn bedst kommer til udtryk og tilegner sig nye erfaringer. Vi skal skabe rammer, der bidrager til, at børnene kan være aktive medskabere af egen læring, så de oplever at have indflydelse på udformningen af deres dagligdag.

Børn ved mest om det at være barn, og de ved meget om deres egen verden. Vi skal ikke tro, at vi altid ved, hvad børnene vil – vi skal blive klogere sammen med børnene. Vi skal være nysgerrige på børnene og tage dem alvorligt. Derfor skal vi være opmærksomme på vores definitionsmagt; i nogle situationer tager vi bevidst børneperspektivet og tolker, andre gange søger vi efter barnets perspektiv.

Børneperspektivet er et udtryk for de voksnes bestræbelse på at forstå barnets virkelighed ud fra tolkning af barnets udsagn og adfærd. Når vi betragter børn som kloge, er vi optagede af barnets egen formidling af sin opfattelse af verden.

I pædagogisk praksis betyder det, at vi inddrager børnene aktivt i planlægningen af vores læringsmiljøer og i processerne omkring hverdagssituationer, børneinitierede aktiviteter og voksenplanlagte forløb. Også rutinepædagogikken bidrager til læring og fungerer som øvebane for børns mestring af verden.

Vi arbejder aktivt med at udforske børnenes egen oplevelse af deres trivsel og læring. Vi iagttager, lytter og spørger ind til børnene og vi er forpligtede til at bruge den viden vi får fra dem, så de oplever deres hverdag som meningsfuld.

Børn udtrykker sig på mange måder - gennem kropssprog, verbalt sprog samt reaktioner og handlinger og samtidig er der forskel på, hvordan børn kommunikerer på baggrund af alder og udviklingsniveau. Uanset skal vi bestræbe os på at søge barnets perspektiv. Hos de yngste børn, særligt i vuggestueregi, kræver det, at vi bruger vores faglighed og erfaring til at observere og tolke, hvad barnet fortæller os og hvad dets intention er.

Leg

Børn erfarer verden gennem leg

Leg er vigtig for børns læring og skal være en gennemgående og synlig del af hverdagen i vores dagtilbud. Legen giver børn mulighed for at erfare verden i samspil med andre, og den er omdrejningspunkt for venskaber og relationsdannelse. Børn beriger hinanden gennem legen. Den er et grundlæggende element for børns udvikling og understøtter bl.a. fantasi, nysgerrighed, sproglige og sociale kompetencer.

Legen hjælper barnet med at bearbejde oplevelser og eksperimentere sig til nye erkendelser. Legen er en øvelse i ny læring. Legen er af stor betydning for børns dannelsesproces. Det er igennem legen, at børn øver sig på at finde løsninger, forhandle og gå på kompromis. Dét, børn har observeret, øver de sig på igennem legen.

Legen har værdi i sig selv. Vi værner om legen, og vi arbejder med balancen mellem, at der skal være plads til børnenes frie uforstyrrede leg og den vokseninitierede leg. Der skal være tid og plads til, at de børn, der er i stand til det, kan lege selv, men samtidig skal vi være bevidste om, at leg ikke kommer naturligt for alle børn. Børn skal lære at lege, hvilket betyder, at det pædagogiske personale skal være medlegende. Vi skal facilitere, guide og understøtte legen. Dette gør vi bl.a. gennem dialog med børnene om legen og ved at agere rollemodeller, hvor vi kan skifte position i legen ved at gå foran, ved siden af eller bag ved.

Vi skaber lækre legemiljøer, hvilket er et udtryk for en opmærksomhed på, hvordan legen tilrettelægges og iscenesættes i det fysiske og psykiske læringsmiljø. Vi stiller trygge rammer med nærværende voksne til rådighed, som støtter børnene positivt i at være vedholdende i leg, og hvordan man kommer ind og ud af en leg.

Vi er særligt opmærksomme på børn, der står uden for legen. Det er vores opgave at øve barnets legekompetencer, gennem eksempelvis et fælles tredje og rammesætning af legeaktiviteter, der giver barnet mulighed for at indtage forskellige positioner i legen. Vi går tæt på legen og hjælper med at opbygge legen med fokus på det udviklingsniveau, barnet er på sammenholdt med dets styrker og interesser, så barnet bliver attraktivt i børnefællesskabet.

Leg kan se forskellig ud. Vi er bevidste om, at eksempelvis vuggestuebarnets leg kan have en væsentlig anderledes karakter end børnehavebarnets og derfor kræver en anden type deltagelse fra det pædagogiske personale.

Nogle lege er baseret på fantasi og bor i et hjørne af stuen eller på legepladsen, andre lege kræver mere plads og større armsving. Der skal skabes et legemiljø, hvor der er plads til alle typer leg.

Børn lærer med kroppen, og plads og rum til legen og dens forskellige karakterer er afgørende. Fra de yngste børn, som smager på og rører ved alt, til de ældste børn, der tumler rundt og mærker suset af farten på en cykel.

Læring

Læring er til stede hele dagen

Vi forstår læringsbegrebet i et systemisk perspektiv. Det vil sige, at vi forstår læring som noget, der foregår i kontekster, som er bundet sammen af sociale relationer. Børn befinder sig i forskellige kontekster i løbet af dagen i dagtilbuddet, hvilket betyder, at vi har mulighed for at opleve barnets kompetencer og færdigheder udfoldet i forskellige kontekster. Den viden observationen af disse kontekster giver os, bruger vi til at understøtte barnets læring.

Børn udvikler sig og lærer gennem at bruge deres følelser, sanser og kognitive ressourcer. Det er således vigtigt at skabe et læringsmiljø, hvor disse egenskaber bliver gjort aktive. Blandt andet derfor organiserer vi læringsmiljøet sådan, at der foregår en vekselvirkning mellem børne- og vokseninitierede lege og aktiviteter samt i almen og daglige rutinesituationer.

Børn ved noget om verden. De danner hypoteser om, hvordan verden fungerer og hænger sammen ud fra de erfaringer, de gør sig. Vores opgave er at bidrage til, at børnene får nye erfaringer og dermed nye erkendelser om verden. Derfor understøtter vi børnenes eksperimenter og nysgerrighed. Vi udfordrer børnenes viden og åbner deres erfaringsverden gennem sanselige, levende og eksperimenterende aktiviteter og lege.

Som led i dette, inddrager vi børnenes perspektiver, viden og hypoteser om verden. Vi lader os inspirere af børnenes forståelse af verden til at sætte leg og aktiviteter i gang. Børn kan gøre os kloge på verden. Vi skal aktivere denne viden ved at stille spørgsmål, og i mange tilfælde lade børnene selv finde de svar, de søger. Vi er medlegende, og vi viser engagement i vores handlinger og deltagelse, så vi understøtter børnenes motivation og lyst til at lære.

Vi har fokus på læreprocesserne og er bevidste om læring tager tid, at vi derfor ikke har travlt. Vi ser på, hvad børnegruppen har behov for.

Det er vores ansvar, at børnene oplever at blive hørt, og at de mærker, at de kan have indflydelse på deres hverdag. Det er endvidere vigtigt, at hverdagen i store træk opleves meningsfuld. Vi går derfor i dialog i børnehøjde, og afstemmer vi os efter børnenes nærmeste udviklingszone, når vi rammesætter og planlægger hverdagen. Samtidig har vi en fleksibilitet, hvor vi kan justere rammerne, hvis børnegruppens behov ændrer sig.

Læring er dynamisk, og der kan opstå vigtig læring i situationer, hvor man ikke havde forudset det. Derfor skal vi være opmærksomme og gribe nuet, når det opstår. Med andre ord, det handler om, at have blikket rettet mod en afkodning af, hvilken læring et barn eller en børnegruppe kan tilegne sig i en given situation.

Læring sker både ved at modtage indtryk og ved at give udtryk. Når børn formidler deres viden til andre, forstærkes og forankres læringen yderligere. Derfor er det i et læringsperspektiv vigtigt, at børnene selv er formidlere af indtryk og viden til andre børn.

Børnefællesskaber

Alle børn skal føle sig som en del af et fællesskab

Børnefællesskaberne er vigtige og nødvendige for barnets oplevelse af tilhørsforhold, trivsel, udvikling, læring og dannelse. Børnefællesskaberne danner rammen om det gode børneliv. Barnet skal opleve at have betydning for fællesskabet, ikke for hvad det kan eller er, men fordi det er.

Gode relationer og venskaber er forudsætningen for, at vi kan lykkes med alle de øvrige elementer i læreplanen. Børnefællesskaber er væsentlige og bærende element for børnehusenes kultur og børnenes grundlæggende trivsel. Vi arbejder derfor løbende med at skabe gode og tillidsfulde relationer mellem børnene og mellem børnene og de pædagogiske medarbejdere.

Det at føle sig holdt af og være en del af et fællesskab styrker indlevelsen i andre mennesker, og giver barnet en forståelse af at være en del af en større sammenhæng. Denne større sammenhæng og barnets deltagelse heri, giver barnet en forståelse af sig selv, som en værdifuld deltager i fællesskabet.

Børn bidrager hinandens læring og erkendelse af verden gennem deres indbyrdes relationer. De udvikler sig blandt andet følelsesmæssigt og socialt, når de indgår i relationer med jævnaldrende. Det er i børnefællesskaberne, at det enkelte barn prøver sig selv af, ift. dets muligheder for deltagelse og følelse af tilhørsforhold.

Børn spejler sig i hinanden, og det har betydning for barnets identitets- og erfaringsdannelse. Det gælder både, når barnet erfarer, at det har noget til fælles med andre og, at når det opdager de forskelle, der adskiller det fra andre. De ældste børn er rollemønstre, og en vigtig inspirationskilde, for de yngre.

I pædagogisk praksis tilrettelægger vi læringsmiljøer, hvor børnene har mulighed for at indgå i flere forskellige fællesskaber og i større og mindre grupper. Vi arbejder med, at der er balance mellem at udvikle sig som individ og turde bidrage til fællesskabet og den sociale bevidsthed hos barnet.

Vi skaber et læringsmiljø, hvor der er deltagelsesmuligheder for alle børn. Det gør vi, fordi børn har forskellige forudsætninger for at deltage i børnefællesskabet.

Vi skaber plads til, at alle børn kan bidrage til fællesskabet med deres interesser og styrker, så de erfarer at have betydning for fællesskabet og bliver anerkendt for at være den, de er. Børn skal kunne deltage i fællesskabet på egen præmisser og, hvilket betyder, at vi giver dem mulighed for, periodevist, at trække sig fra fællesskabet.

Vi stiller skarpt på interessefællesskaber, da det er her, at barnet får mulighed for at erfare, at det har noget tilfælles med andre. Den fælles interesse kan være medvirkende til, at barnet får mulighed for at danne nye venskaber. Denne konkrete oplevelse af at have noget til fælles med andre skærper desuden børnenes interesse for andre børns livsverden.

Pædagogisk læringsmiljø

Pædagogen er et læringsmiljø i sig selv

Læring over hele dagen betyder at alt der foregår i løbet af en dag er en del af læringsmiljøet. Der er læring i børneinitierede aktiviteter/leg og vokseninitierede aktiviteter/leg og dette foregår igennem hele dagen i en reflekteret balance. Routinesituationer i løbet af dagen, som tid i garderoben, måltidet, toiletbesøg osv, er også et læringsrum, hvor der er fokus på at inddrage børnene, samt god tid og rum til at alle børn kan deltage, understøttet af et kvalitetsstærkt sprogligt læringsmiljø. Leg som læringsmiljø er beskrevet mere på side 11, ligesom læringen barn-barn er beskrevet under børnefællesskaber på side 13.

De fysiske læringsmiljøer (indretning og legetøj) er tilpasset aldersgruppen, og der indrettes reflekteret overskueligt og indbydende, med legetøj og rum, som er fantasiunderstøttende og tilgængelige for børnene at gå ombord i.

Vi arbejder fagligt bevidst og didaktisk med at skabe høj kvalitet i læringsmiljøet over hele dagen. Dette foregår i et samspil mellem processuelle parametre (personalets relations kompetence) og strukturelle parametre (organisering og det fysiske læringsmiljø)

Børn udvikles gennem anerkendende og ressourceorienterede relationer til engagerede og omsorgsfulde voksne og derfor er personalets relations kompetence omdrejningspunktet i det pædagogiske arbejde. Ansvar for barn-voksen relationen og den trygge tilknytning ligger altid hos det pædagogiske personale og refleksion over egen relations kompetence er en fast del af vores pædagogiske praksis. Et anerkendende børnesyn betyder at børns handlinger altid er intentionelle og giver mening for barnet og at vi hjælper barnet med at regulere sig, så handlingen bliver hensigtsmæssig for den enkelte og fællesskabet. Et ressourceorienteret børnesyn betyder at vi har fokus på der, hvor barnet lykkes. Mennesker vokser af succesoplevelser og følelsen af "at kunne" og med det udgangspunkt kan der arbejdes med udviklingspotentialer.

Vi fungerer som Karavanefører, hvor vi agerer som tryk og sikker base for alle børn, hvor vi justerer os og tager ansvaret for de fejlafstemninger, der altid vil opstå i en relation og laver den nødvendige genafstemning. Personalet arbejder med at bevare et roligt nervesystem, som smitter af på stemningen og atmosfæren i en børnegruppe. Det pædagogiske personale er følelsesmæssige tilgængelige og nærværende i kontakten med børnene – dvs at vi placerer os der, hvor børnene er – ude og inde, ved borde eller på gulvet. Vi er lyttende og interesseret og undersøgende på børnenes perspektiver. Vi beriger og udvider børnenes leg og horisont ved at være medlegende og nysgerrigt undersøgende sammen med børnene. Vi arbejder med kontakt (fx en berøring, en øjenkontakt) før krav til barnet og vi guider børnene alt efter nærmeste udviklingszone dagen igennem.

Forældresamarbejde

Barnet bor i familien

Familier kan være meget forskellige, men uanset, hvordan barnets familie er sammensat, er den barnets vigtigste base og sociale arena. Forældrene er således den vigtigste ressource ift. barnets udvikling, læring, trivsel og dannelse. Den daglige dialog og overlevering af information mellem personale og forældre er af stor betydning for skabelsen sammenhæng mellem de erfaringer barnet gør sig i hjemmet og i dagtilbuddet.

Det er en fælles opgave for forældre og dagtilbud, at der foregår en åben dialog om henholdsvis forhold i hjemmet og i dagtilbuddet, der kan have betydning for barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Forhold som graviditet og barnets første tid kan i mange tilfælde have stor betydning for barnets trivsel i vuggestue og børnehave. Ingen oplysninger er i princippet irrelevante. Også begivenheder, der indtræffer imedens barnet er indskrevet i dagtilbuddet, det kan både være store hændelser som f.eks. skilsmisse, dødsfald i familien eller mindre ting, som at mor er på kursus en hel uge, kan have betydning for, hvordan barnet har det og dermed hvordan de pædagogiske medarbejdere møder og anerkender barnet.

Den åbne dialog giver os desuden mulighed for at få perspektiver, hvordan barnet agerer andre sociale kontekster end dem, det møder i dagtilbuddet.

Det er personalets opgave at skabe forudsætningen for, at det gode og tillidsfulde forældresamarbejde kan finde sted. Forældrenes vigtigste bidrag er åbenhed og tillid til, at vi anvender den viden, vi får, til at skabe de bedste betingelser for barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Børn og forældre inviteres ind i børnehusene på forskellige måder – f.eks. ved arrangementer og lignende. Formålet er, at forældrene opnår en følelse af medejerskab og betydning for børnehusets virke.

Formidling af indsatser og aktiviteter skal altid ske med respekt for forældrenes normer, perspektiver, sociale og kulturelle baggrund m.m. Vi skal derfor altid afstemme og "oversætte" vores formidling, således at der bliver skabt de bedste forudsætninger for at budskabet bliver forstået.

Vi har en forventning om, at alle forældre bidrager konstruktivt til samarbejdet. Hvilket blandt betyder, at forældrene aktivt benytter de platforme for information og læring m.m., som vi tilbyder. Det kan f.eks. dreje om Aula, en vidensvæg med dokumentationsmaterialer samt forskellige vurderings- og testplatforme der er knyttet an til Hjernen og Hjertet.

Forældrebestyrelsens opgaver er nøjere beskrevet i styrelsesvedtægterne på dagtilbudsområdet, hvori det blandt andet hedder; *"Forældrebestyrelsens formål er at sikre forældrene og medarbejderne indflydelse på principperne for områdets daglige virke. Forældrebestyrelsen skal bidrage til, at der opnås det bedst mulige samarbejde mellem forældre, medarbejdere og områdets ledelse på tværs af alle afdelinger i områderne samt i dagplejen. Det enkelte medlem af bestyrelsen repræsenterer helheden i det samlede område.*

Ud over forældrebestyrelsen har hvert børnehus mulighed for at nedsætte et aktivitetsudvalg, som blandt andet har beføjelse til at planlægge forældrekafe, arbejdsdage, forældrearrangementer med mere. Der er ingen formænd i aktivitetsudvalgene. Det er den pædagogiske leder i de enkelte børnehuse understøtter aktivitetsudvalgets arbejde.

Børn i udsatte positioner

I kan, vi kan, sammen kan vi mere

Alle børn kan, på forskellige tidspunkter og af forskellige årsager, være i en udsat position. Der findes ikke en enkelt definition på, hvad det vil sige at være i en udsat position. Vi benytter derfor flere forskellige opsporingsmetoder til at opdage, at et barn er i en udsat position, eller er på vej mod en udsat position. Det kan eksempelvis være sprogvurdering for de 3-5 årige og sprogtrappen for de 0-3 årige eller Dansk Pædagogisk Udviklingsbeskrivelse (DPU). I samarbejde med forældrene har vi desuden mulighed for at inddrage tværfaglige samarbejdspartnere, som kan bidrage til en bredere forståelse af barnet. Det kan eksempelvis være Pædagogisk Psykologisk Rådgivnings (PPR) medarbejdere - psykolog og/eller tale-/hørekonsulent eller sundhedsplejerske, familierådgiver, projekt tidlig indsats m.fl.

Læringsmiljøet i børnehaven eller vuggestuen har stor betydning for børns trivsel og særligt for børn i udsatte positioner, og stabile og trygge relationer er en afgørende faktor for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Vi skaber børnefællesskaber, hvor der er plads til alle børn, og hvor alle kan få en ven. Et barn i en udsat position skal opleve at være en betydningsfuld del af fællesskabet, og at der er plads til at være helt særlig i ordets mest positive betydning. Vi benytter forskellige former for pædagogiske metoder og normative værdisæt i arbejdet med at danne positive relationer til alle børn. En metode, der anvendes i den forbindelse er ICDP (International Child Development Program). Denne metode indeholder 8 samspilstemaer og/eller videosupervision, med det formål at anvise den pædagogiske medarbejder positive forholdemåder og følelser for barnet i forskellige samspilssituationer.

Børn i udsatte positioner kan have udfordringer med at være en del af fællesskabet i en kortere eller længere periode. Det er vores opgave at justere lege- og læringsmiljøet, så barnet kan være en ligeværdig deltager i leg og aktiviteter i dagtilbuddet. Vi tager altid afsæt i det enkelte barns unikke situation og tager udgangspunkt i barnets nærmeste udviklingszone.

Et barn i en udsat position har brug for hjælp og opmærksomhed. Derfor justerer vi vores læringsmiljø, så det er fleksibelt og kan tilpasses situationer, hvor der er behov for dette. Vi skaber små børnefællesskaber, hvor børn kan føle sig som en værdifulde deltager. Det er vigtigt at den særlige indsats ikke skal foregå væk fra den øvrige børnegruppe, men at barnet tager del i fællesskabet og oplever sig som værdifuldt i den sociale kontekst.

I kan, vi kan, sammen kan vi! - er et udtryk for, at en fælles tilrettelagt indsats giver de sikreste skridt mod større trivsel.

Sammenhænge

Sammen kan vi mest

Begrebet sammenhæng er her bredt funderet i alle de overgange og sammenhænge barnet indgår i. Det kan være i forhold til at skulle begynde i skole, børnehave eller vuggestue. Også de små overgange, f.eks. når vuggestuebarnet bevæger sig fra leg på stuen til garderoben, for at komme på legepladsen, er en overgang, der kan have stor betydning for barnets trivsel, og som derfor er vigtig at forholde sig til.

Omkring sammenhængen til hjemmet er vi i tæt dialog med forældrene, om hvordan vi sammen skaber en god og tryk overgang og sammenhæng for deres barn.

Børn oplever overgange flere gange i deres tid i dagtilbuddet, derfor er det vigtigt for os, at vi har rammer og procedurer, der gør overgangene så trygge som muligt. Procedurerne må aldrig forhindre, at vi kan tage individuelle hensyn, på en sådan måde at overgangen giver bedst mening for barnet.

Vi giver børnene erfaringer, som de kan bringe med sig videre ind i nye kontekster. Det kan være i form af overgangsobjekter/aktiviteter, der forbinder eksempelvis vuggestue og børnehave eller trygheden i genkendelige voksne, der følger barnet eller børnegruppen.

Alle sammenhænge og overgange i børnehave og vuggestue er erfaringsopbyggende i forhold de overgange, som barnet vil komme til at opleve livet igennem. Det betyder, at måden vi tager imod barnet, hvordan vi igen siger farvel, er vigtige for, hvordan barnet møder og håndterer sådanne situationer senere i livet.

Hvordan vi italesætter, at barnet skal møde nye voksne i dagtilbuddet og flere andre situationer, giver barnet erfaringer med skift.

Relationen er bærende for trygge sammenhænge. Derfor vægter vi en grundig overlevering mellem hjemmet, vuggestuen, børnehaven og skolen, det med intentionen om at skabe tydelig sammenhæng, hvor forældrene kan være sikre på, at vi tager hånd om deres barn.

Børnefællesskaberne er det bærende element i skabelsen af en god overgang og sammenhæng. At følges med en god ven har stor betydning. Det at kunne spejle sig i og læne sig op ad hinanden, når man står i nye situationer, gør børnene mere modige i mødet med det nye.

Ifølge folkeskoleloven skal børn begynde i skole i det kalenderår, hvor de fylder 6 år.

Der kan imidlertid godt fraviges fra dette, hvis særlig omstændigheder taler for det.

Dette gælder både hvis der ønskes tidligere eller senere skolestart.

I Dagtilbudsområde Øst har vi både i Hadsund og Mariager et tæt samarbejde med den lokale matrikelskole.

Det er forældrenes beslutning, hvorvidt deres barn er skoleparat, eller om de ønsker at søge skoleudsættelse. I praksis foregår det dog altid i en dialog mellem, forældre, dagtilbud og skole.

Konkret i forhold til sammenhængen mellem dagtilbud og skole, arbejder vi med overlevering af viden om børnene og børnegruppen. For de ældste børn har vores læringsmiljø fokus på at styrke børnenes forudsætninger for at kunne mestre en positiv overgang til skolen. Derfor arbejder vi bl.a. med at styrke børnenes sociale kompetencer, så de får positive erfaringer med at deltage i fællesskabet. Vi arbejder med at styrke børnenes mod på nye de udfordringer. Derudover, arbejder vi med selvhjulpethed og støtter børnene i at indgå i mere vokseninitierede aktiviteter og til at være i situationer, hvor der stilles krav til dem, såsom at vente på tur og at kunne udsætte deres behov. Der foregår således en progression i retning mod en demokratisk dannelse og evnen til at indgå i forpligtende fællesskaber.

Pædagogisk dokumentation – evaluering

Børn gør voksne klogere

Dokumentation har tre primære formål. Det ene er at give de pædagogiske medarbejdere mulighed for at indsamle og evaluere på den data, der er til rådighed. Det andet primære formål er at benytte dokumentationen i et læringsperspektiv. Det vil sige, at det benyttes i direkte dialog med børn i relation til at skabe bevidsthed om egen læring. Det tredje formål handler om, at gøre forældrene til en aktiv del af den læring, der tager afsæt i de aktiviteter og den leg, der foregår i dagtilbuddet. Dette kan blandt andet foregå gennem kommunikationsplatforme som eksempelvis Aula eller Børnetube, eller i en mere direkte dialog med forældrene.

Dokumentation skal være meningssskabende for modtagerne. Derfor skal vi, i en given situation, altid have formålet for øje, og overveje hvem vi dokumenter for og til.

Når børnene inddrages i dokumenteringen, kan vi få viden om, hvad de lægger vægt på, og hvad de har lært. Ved at inddrage af børnene, får de en vigtig stemme ift. at definere, hvad der er vigtigt for dem.

Dokumentationen synliggør det enkelte barns "fingeraftryk" i forhold til processen, og viser, hvad barnet har bidraget med i fællesskabet. Bevidstgørelse af barnets egen læring gennem den løbende dokumentation er vigtig. Når barnet selv får mulighed for at reflektere og fortælle om sit perspektiv og oplevelse forstærkes læringen.

Børn tilegner sig mestringsstrategier gennem interaktioner med de pædagogiske medarbejdere og de øvrige børn. Børnene ser på de voksne og de andre børn og spejler den observerede adfærd bevidst og ubevidst, indtil de opnår en mestring og finder deres egen vej. Børn kan også afprøve strategier og mestring af uden at noget forandres eller internaliseres, mens andet får en vigtigere plads hos det enkelte barn.

Børn og pædagoger reflekterer sammen både før under og efter aktiviteter, således at der bliver reflekteret over "hvad lærte vi?" og/eller hvilken vej skal vi nu gå?"

Der skal i den forbindelse indtænkes kommunikative virkemidler, der stimulerer barnets mulighed for at ytre sig jf. zonen for nærmeste udvikling, således at alle børns perspektiver i videst muligt omfang bringes i spil.

Dokumentationen benyttes også som afsæt for det pædagogiske personales evaluering og kortlægning af børns læring samt til justering af pågående læreprocesser.

Det er gennem dokumentation og evaluering, at vi vurderer, om vi har opstillet de rette mål, har benyttet de rette pædagogiske virkemidler og om børnene har opnået den intendede læring.

Dokumentationsgrundlaget findes i en eller flere af de følgende faglige platforme og kvalitetsindikatorer.

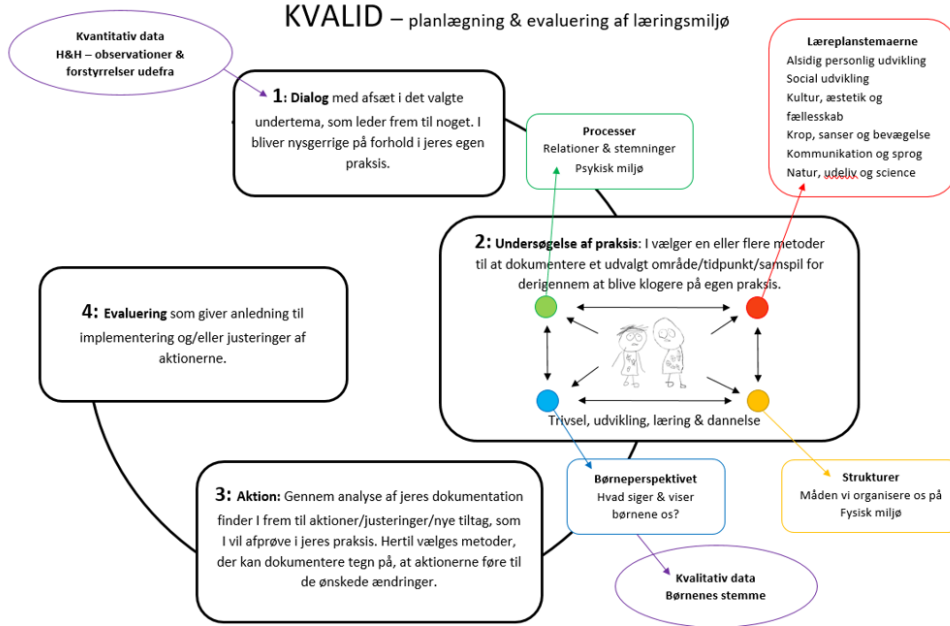
I "Hjernen og Hjertet", udarbejdes der udviklingsplaner, dialogprofiler, sprogvurderinger, sprogtrappevurderinger og topivurderinger.

De pædagogiske mål og praksis er desuden funderet i Mariagerfjord Kommunes "Pædagogiske Fundament" og det forskningsbaserede indikationsmateriale for kvalitet i dagtilbud; KVALID.

Foto/video og narrativer er også vigtige virkemidler ift. at indsamlingen af dokumentation.

Minimum en gang årligt evaluerer ledelsen, den samlede læreplan og foretager eventuelle justeringer i forhold hertil. Evalueringen foregår altid på baggrund af den tilgængelige data, heriblandt data som fremgår i rapporter fra Hjernen og Hjertet. Rapporterne kan eksempelvis indeholde data fra sprogvurderinger og dialogprofiler m.m.

KVALID – planlægning & evaluering af læringsmiljø

"Alle børn har ret til en stemme"

Processer

Dét, der sker

- Interaktioner og samspil ml. barn-barn og/eller voksen-barn
- Den voksne stræber efter at være fysisk og psykisk nærværende og **faciliterer** processer der understøtter barnets behov, forudsætninger og interesser

Man ser på den voksnes rolle i samspelet og undersøger, hvordan han/hun medvirker til at udvide og/eller begrænse det enkelte barns deltagelse samt trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Læreplanselementer

Intentionerne med dét, der sker

- Sammenhængen ml. de pædagogiske intentioner og den faktiske pædagogiske praksis
- Sammenhængen ml. didaktiske kategorier som formål, mål og indhold

Man ser på planlægningspraksis

- Hvordan indhold, aktiviteter og organisering bliver begrundet.
- Er planlægning et fælles anliggende, baseret på fælles faglige forståelser, fælles værktøjer osv.
- Hvordan der evalueres og på hvilke temaer i læreplanen. Hvem gør hvad?

Børneperspektiv

Børnenes egne ønsker i dét, der sker

- Børns perspektiver og indflydelse på læringsmiljøet
- Trækker personalet på:
  - Børnenes konkrete ytringer?
  - Personalets egne forsøg på at sætte sig i børnenes sted?
  - Almene teorier om børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?

Man ser på hvordan og i hvilket omfang børns egne ønsker, holdninger og oplevelser kommer til udtryk.

Strukturer

Rammerne om dét, der sker

- Børnegruppens størrelse og sammensætning
- Normering Indretning, materialer og tilgængelighed Personalegruppens uddannelse og sammensætning
- Organisering af tid og ressourcer – og fx hvordan personalet cirkulerer for at kunne være tæt på børnene

Man ser på institutionens samlede læringsmiljø, OG man zoomer ind på udemiljø samt på stue- og/eller værkstedsniveau for alle børn.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

Børnene er borgere i lokalsamfundet

Dagtilbuddet har betydning for lokalområdet, og lokalområdet har betydning for dagtilbuddet. Vi betragter derfor lokalområdet og lokalbefolkningen som dagtilbuddets udvidede læringsmiljø.

Størstedelen af de børn, der er indskrevet i dagtilbuddet bor i det nærmeste lokalområde, hvilket betyder, at de skal introduceres for det liv, der foregår her. Børn skal derfor præsenteres for områdets kulturelle institutioner, virksomheder, geografi, natur og historie. Således vil børnene gradvist kende og forstå deres lokalområde og de muligheder, det tilbyder. Det er således en del af dagtilbuddets opgave at tage kontakt til og besøge kulturinstitutioner, lokale virksomheder eller borgere, som kan bidrage til børnenes viden og læring.

Det er væsentligt, at børnene er synlige i lokalområdet, da det dels spiller en rolle for områdets kultur og dels styrker børnenes selvforståelse, som medproducenter af kultur og historie.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Børn gør voksne klogere, pædagogen er et læringsmiljø i sig selv

Vi arbejder med at skabe et trygt og alsidigt børnemiljø, som inspirerer og understøtter børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

I overvejelserne omkring det fysiske, æstetiske og psykiske læringsmiljø tager udgangspunkt i børnenes nysgerrighed, æstetiske og kommunikative udtryk, samtidig med, at vi bestræber os på at favne det enkelte barn.

Det er de pædagogiske medarbejderes opgave at sikre et trygt børnemiljø, hvor der skabes rammer, der indbyder til leg, læring og udvikling, både gennem indretning og organisering og i relationsarbejdet. Vi skal gennem samtale, dialog og tolkning af børns nonverbale kommunikation bruge børnenes udsagn som et vigtigt bidrag til at udvide og udvikle lege og aktiviteter, samt evnen til at refleksion, logisk tænkning og problemløsning.

Det fysiske børnemiljø:

De fysiske rammer har en betydning for læringsmiljøet og for børns mestring af og mulighed for at deltage i leg. Det fysiske rum tænkes med i organisering og strukturering som den såkaldte "tredje pædagog", hvilket betyder, at indrettes på en måde, der understøtter alle børns deltagelsesmuligheder. Dette gælder både læringsrummene inde og ude.

Vi har fokus på, at legetøj og materialer er tilgængelige dvs. i børnehøjde, hvor det indbyder til leg og fordybelse. Der skal altid være et bredt og alsidigt udvalg, der stimulerer, udfordrer og inspirerer børn til forskellige lege og aktiviteter, og som understøtter børnenes interesser og udviklingsmuligheder.

Det fysiske miljø indrettes altid på en måde, som giver mulighed for, at børnene kan opholde sig alene eller, i mindre grupper.

Der skabes mulighed for at der kan foregå både grov- og finmotoriske aktiviteter og aktive og rolige lege.

Rummene struktur og indretning skal være tydelig, så det er nemt for børnene at aflæse, hvad rummene kan bruges til.

Vi foretager løbende evaluering af vores faciliteter og foretager justeringer, der understøtter den aktuelle børnegruppes behov og ønsker. Det betyder, at vi jævnligt må foretage aktive valg i forhold til indretning og tilbud til børnene i de fysiske rammer.

Børnenes perspektiver i form af dialog og på baggrund af observationer af børns nonverbale kommunikation, inddrages altid i beslutnings- og justeringsprocessene, så vi indretter rummene i børnehøjde.

Vi arbejder også med, at børnene øver sig i at aflæse stemninger, så de bliver opmærksomme på, hvad der foregår i rummet, og hvordan de skal handle ud fra dette.

Det æstetiske børnemiljø:

Vi reflekterer over, hvordan det æstetiske miljø influerer på barnets evne til at sortere og strukturere æstetiske indtryk. Rummet skal fremstå indbydende, lækkert og umiddelbart tilgængeligt i relation til den læringsaktivitet, der skal foregå.

Vores æstetiske miljø udtrykker, at vi tager børnenes udtryk alvorligt. Det viser vi ved at betone og kaste lys på barnets eget og unikke udtryk. Det er vigtigt, børnenes aftryk kan ses i det fysiske miljø, og at børnenes arbejde præsenteres med respekt.

Det psykiske børnemiljø:

Det psykiske børnemiljø er funderet i vores børne- og lærings syn og de børnefællesskaber, børnene indgår i. Det betyder, at vi ser og lytter til børnene og deres intentioner. Vi arbejder ud fra en anerkendende og resourceorienteret tilgang, med fokus på, at børnene inddrages og oplever at være medbestemmende i deres hverdag. Vi værner om børnefællesskaberne, og børns oplevelse af at have betydning i fællesskabet i både store og små sammenhænge.

Det er væsentligt, at de pædagogiske medarbejdere evner at skabe overblik og bevarer et roligt nervesystem i alle relationelle forhold.

De seks læreplanstemaer

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Alsidig personlig udvikling handler om ”at blive sig selv” (eller egen-udvikling) og om barnets deltagelsesmuligheder.

Det vil sige at forstå sig selv som et betydningsfuldt individ i fællesskabet.

Det er derfor vores ansvar, at det pædagogiske læringsmiljø danner ramme for det gode børneliv samtidig med, at det skaber forudsætninger for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læringsmiljøet skal bidrage til, at børnene udvikler livsduelighed, gåpåmod, engagement og deltagelseskompetencer.

Livsduelighed vedrører barnets selvværd og selvtillid, dets evne til at regulere sine følelser, udvikling af empati og dets evne til at fordybe sig. Det betyder bl.a., at vi har fokus på den trygge tilknytning mellem pædagogisk personale og børn i vores dagtilbud. Vores mål er at skabe et meningsfuldt læringsmiljø, der giver børnene lyst til at udforske og udfolde sig.

Vi er bevidste om, at der er balance mellem vores forventninger og krav til børnegruppen, så de oplever succes og oplevelsen af at mestre hverdagen.

Gåpåmod handler bl.a. om barnets måde at møde verden på - dets evne til at håndtere med- og modgang og til at rumme egne og andres følelser her og nu, men også på længere sigt. Vores læringsmiljø understøtter børnenes evne til at udtrykke sig, udforske deres omgivelser, og at de får erfaring med at håndtere konflikter og udfordrende situationer.

Det er i fællesskaberne, at barnets engagement og deltagelseskompetencer styrkes.

Vi tilbyder et læringsmiljø, som giver mulighed for, at barnet kan indgå i relationer og blive klogere på sig selv. Læringsmiljøet skal bidrage til børns kognitive udvikling gennem stimulering og udfordringer.

Vi understøtter børnene i at afkode lege og sociale sammenhænge, og vi arbejder hen mod, at børnene selv tør at tage initiativ i fællesskabet. Dette gør vi bl.a. gennem en ressourceorienteret tilgang og en

fleksibel pædagogisk ramme, hvor der er plads til både det børne- og vokseninitierede.

Eksempler på, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes alsidige personlige udvikling:

(her er vi i proces)

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

De centrale elementer i arbejdet med sociale udvikling er: Barnets deltagelse og medindflydelse, empati og legens betydning for social læring.

Alle børn har brug for at blive mødt med positive forventninger (et resourcesyn), fordi det fremmer børnenes gåpåmod og positive forventninger til omverden. Vores læringsmiljø understøtter, at alle børn kan deltage i både små og store fællesskaber, hvor de får erfaring med at deltage i og påvirke fællesskabet. Derfor tilpasser vi både læringsmiljøet, så det tilgodeser den brede børnegruppens betingelser for deltagelse, med plads til forskelligheder, men samtidig hjælper vi det enkelte barn med at udvide sine forudsætninger for deltagelse, så alle børn bliver en del af et inkluderende fællesskab. Hvis et barn har udfordringer i fællesskabet, arbejder vi med at give de andre børn en ny forståelse for barnet og, hvad barnet kan bidrage med, så deres forskelligheder ikke ses som en hindring, men en mulighed.

At barnet indgår i trygge relationer, er grundlaget for udvikling af empati. Vi skaber rammerne for, at børnene kan indgå i indbyrdes relationer og danne venskaber, fordi det styrker deres sociale læring. Vi er rollemodeller for børnene ved at være nærværende og tilgængelige, ved at vise omsorg, være rummelige, nysgerrige og forstående. Vi støtter og hjælper børnene med at mærke og forstå sine egne og de andres følelser og reaktioner og ved at vise dem, hvordan man skal agere i sociale sammenhænge.

Legen er tilstede overalt i hverdagen i vores dagtilbud og legen styrker børns sociale læring og udvikling – både når de indgår i leg og når de iagttager leg. Vi prioriterer og skaber rum for legen og har her igennem børnenes sociale udvikling som omdrejningspunkt. Vi hjælper børnene med at lære at lege og deltage i legen. Det vil sige, at vi hjælper dem med at forstå legens spilleregler, tage initiativ til leg og mestre legen gennem eksempelvis, at de lærer at forhandle, indgå kompromisser, løse konflikter og afstemme sig i forhold til hinanden. Vi går foran, ved siden af og bagved børnene med henblik på at understøtte børnenes deltagelsesmuligheder i legefællesskaber. Sociale relationer er også et vigtigt læringsrum i forhold til sprog og kommunikation og omvendt.

Ved at sikre, at børnene oplever, at de har en stemme i fællesskabet, har nære legerelationer og rollemodeller at spejle sig i, skaber vi et rum, der giver grobund for demokratisk dannelse, skaber øget trivsel og udvikler barnets empati og sociale færdigheder.

Eksempler på, hvordan vi, i praksis, understøtter børnenes sociale udvikling:

(her er vi i proces)

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Arbejdet med sprog og kommunikation foregår over hele dagen og udvikles i nære relationer i alt lige fra rutinesituationer, på puslebordet til alle former for leg. Det pædagogiske arbejde med kommunikation og sprog giver barnet mulighed for at udtrykke sine tanker, følelser og refleksioner gennem både verbal og nonverbal kommunikation, hvilket styrker og understøtter barnets evne til at indgå i fællesskaber. Kommunikation og sprog vedrører interaktioner, sproglige rollemodeller og fællesskaber.

Vores læringsmiljø understøtter, at børn har meningsfulde interaktioner med både voksne og andre børn i løbet af en dag. Når børnene får sproglige input og hører andre tale, bidrager det til, at både deres sprog og måder at kommunikere på udvikler sig. Børnene skal opleve, at vi er nysgerrige, indlevende, anerkendende, og at vi stiller spørgsmål og inddrager barnet, og taler om det, det er optaget af.

Eftersom sproget udvikles gennem dialoger, skal vi være aktivt sproglige rollemodeller. Vi understøtter barnet i at indgå i dialoger, for at barnet lærer at aflæse og udvikle sine kommunikation færdigheder med henblik på at kunne tilpasse sig og bidrage til de situationer og fællesskaber, barnet indgår i. Det vil sige, at vi lærer børn at skiftes i samtale, stille spørgsmål og til både at tale og lytte. Vi er særlig opmærksomhed på, hvordan vi selv taler, og hvad vi taler om. Vi hjælper bl.a. børnene med at sætte ord på, vi følger barnets interesse og vi forsøger at udvide samtalen. Vi giver børnene mulighed for og tid til at benævne og sætte ord på det, de oplever, tænker og føler. Altså mulighed for at ytre deres mening og opleve en respons herpå. Vi giver tid, opmærksomhed og nærvær i samspejlet for at åbne op for dialogen.

Det er i fællesskaberne, at børn øver sig i at bruge sproget og kommunikation og samtidig giver kommunikation og sprog mulighed for deltagelse i fællesskaberne. Derfor fylder både børne- og vokseninitieret leg en stor del af hverdagen i vores dagtilbud. Her indtager vi forskellige positioner ift. leg med fokus på strategier i leg – f.eks. hvordan børn forhandler legens tema og handling, hvordan der udveksles mening og argumentation. Det er de pædagogiske medarbejders ansvar at sikre, at alle børn får adgang til udviklende fællesskaber gennem sprog og kommunikation.

(her er vi i proces)

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Arbejdet med krop, sanser og bevægelse foregår hver dag og er en integreret del af vores rutiner, aktiviteter og børnenes leg. Børns læring om krop, sanser og bevægelse har betydning for deres motoriske, emotionelle og kognitive udvikling. Når barnet får mulighed for at lære sin krop at kende og mærke og bruge kroppen, bidrager det til både fysisk og psykisk trivsel.

Børn erfarer og deltager med deres kroppe. Vi har fokus på, at vores læringsmiljø skaber mulighed for og lyst til, at børnene både kan udfolde og udforske måder at bruge deres kroppe på. Vi er opmærksomme på og justerer vores fysiske rammer og vi er nysgerrige på, hvilke normer for bevægelse, vi selv bidrager til (eksempelvis stille aktiviteter eller motoriske lege) og hvordan vores rammer enten begrænser eller giver mulighed for kropslig udfoldelse.

Opbygningen af vores kropslige erfaringer er tæt forbundet med vores sansning. Det er igennem vores sanser, at vi bearbejder indtryk og sanserne danner grundlag for følelser og social udvikling. Vi har fokus på at stimulere børns sanser og give dem kropslige fornemmelser ved både at skabe rammer for fysisk aktivitet og for ro. Vi tilrettelægger læringsmiljøet med fokus på sansemotorisk udvikling gennem både sansestimuli og sanseintegration.

Når børn bevæger sig, lærer de at mestre både kropslige og sanselige indtryk og udtryk og de lærer at forstå andres kropslige signaler og udtryk. Vi rammesætter vores læringsmiljø inde og ude, så der er plads til bevægelse i fællesskab, i både strukturerede bevægelsesaktiviteter, børneinitieret leg og i rutinesituationer.

Vi arbejder med krop, sanser og bevægelse ved:

(her er vi i proces)

Natur, udeliv og science

Arbejdet med natur, udeliv og science er en del af dagtilbuddets daglige praksis.

Vi ser naturen som et rum, hvor børn både kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke – og analysemåder og et rum hvor børn kan tilegne sig den første spirende forståelse for vigtigheden af, at passe på naturen.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Arbejdet med natur, udeliv og science er en vigtig del af vores dagtilbud og tager sit udgangspunkt i en undersøgende tilgang, hvor vi prioriterer processen.

Børn bruger naturen og udelivet til at eksperimentere og analysere og bliver på den måde mere bevidste om sig selv og omgivelserne omkring dem. Vi understøtter børnenes dannelse og læring ved at give dem erfaringer og oplevelser med naturen. Vi "smitter" børnene med vores engagement og glæde ved ophold i uderummet. Og med afsæt i den fælles opmærksomhed, understøtter, udforsker, uddyber og søger, vi ny viden sammen med børnene.

Udelivet fremmer børns trivsel. Det giver plads til sanseoplevelser og til fysisk udfoldelse og der er både plads til at lege vildt og til at fordybe sig. Det betyder, at børnene får mulighed for at udfordre, sanse og bruge deres kroppe på nye måder, hvilket har positiv indvirkning på deres sundhed, velvære og læring. Fordi uderummet kan give nogle andre muligheder for leg, end de muligheder der findes i inde miljøet, udvikler det også deltagelsesmulighederne for nogle børn, og bidrager på den måde til at styrke den sociale udvikling.

Vi guider og understøtter børnenes lege udenfor, men samtidig er vi bevidste om at værne om børnenes uforstyrrede leg og balancen mellem at være observerende, afventende, tilgængelige og medlegende.

Når vi arbejder med science, har vi fokus på at udvikle børnenes nysgerrighed og undersøgende tilgang til deres omverden. Via en legende og udforskende tilgang arbejder vi, både inde og ude, med science i hverdagssituationer, rutinesituationer, planlagte og i spontane aktiviteter. Herigennem understøtter vi børnene i at eksperimentere og udvide deres forståelse for bl.a. naturvidenskab og teknologi. Vi kategoriserer og systematiserer og vi eksperimenterer med forskellige matematiske emner.

Vi arbejder med natur, udeliv og science gennem:

(her er vi i proces)

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Centralt for temaet kultur, æstetik og fællesskab er kulturelt indtryk og udtryk samt kultur og fællesskab.

Kulturelle indtryk handler om, at børnene indgår i æstetiske praksisser i dagtilbuddet. Æstetisk praksis giver børnene mulighed for at bearbejde deres tanker og oplevelser, stimulere sanserne samt udvikle fantasi og selvfølelse. Vi tilbyder børnene mangfoldige æstetiske indtryk og sikrer, at de stifter bekendtskab med forskellige kreative og sanselige oplevelser. Vi inddrager både vores omkringliggende natur, byens rum og faciliteter til at give børnene et bredt indblik i den kultur og det lokalområde de bor i. Vi tilrettelægger vores læringsmiljøer, så det understøtter børnenes kulturelle udtryk ved, at de selv kan være skabende, udfolde sig sanseligt og deltage i æstetiske processer med plads til fordybelse og inspiration. Det giver plads til sansning, nysgerrighed, fantasi, kreativitet og fortolkning – børnene får et ejerskab og det bidrager til at udvikle deres sociale og personlige læring og udvikling.

Vi har fokus på vores kultur – det vil sige de normer, traditioner og værdier, der afspejler vores dagtilbud. Vi bestræber os på at skabe en fælles kultur, der favner forskelligheder og som giver alle børn mulighed for deltagelse i meningsfulde inkluderende fællesskaber, der både giver dem en forståelse af deres egen og andres baggrund, herunder erfaring med demokrati og anerkendelse for hinanden.

Vi tilrettelægger vores læringsmiljø, så det understøtter børnenes erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab ved:

(her er vi i proces)

Evalueringsskultur

”Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringsskultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.

Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen skal offentliggøres.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den pædagogiske dokumentation skal indgå i evalueringen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 50-51

Det er ikke et lovkrav at beskrive dagtilbuddets dokumentations- og evalueringsspraksis i den pædagogiske læreplan, men det kan være en fordel i udarbejdelsen af læreplanen at forholde sig til den løbende opfølgning og evaluering af indholdet i læreplanen.

Hvordan skaber vi en evalueringsskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

Det vil sige, hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?

Her kan I kort beskrive jeres arbejde med at etablere en evalueringsskultur som en del af det daglige pædagogiske arbejde. I kan fx beskrive, hvordan I arbejder systematisk med evaluering, om I arbejder med særlige metoder, om I arbejder eksperimenterende eller undersøgende med et særligt fokus, samt hvordan, hvor ofte og i hvilke fora I drøfter og reflekterer over jeres pædagogiske praksis mv.

>Skriv her.<

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Her kan I fx kort beskrive, hvordan evaluering af læreplanen kan ses i forhold til jeres evalueringskultur i hverdagen.

>Skriv her.<

Her kan I finde yderligere inspiration til arbejdet med den pædagogiske læreplan

Til at understøtte og inspirere jeres videre arbejde med den styrkede pædagogiske læreplan er der udviklet en række øvrige materialer. Alle inspirationsmaterialer – nuværende og kommende – kan findes på www.emu.dk/dagtilbud

Redskab til selvevaluering er en ramme til systematisk at analysere jeres praksis inden for centrale områder i den styrkede pædagogiske læreplan.

Redskab til forankringsproces indeholder fem tilgange til, hvordan I kan arbejde med forandring og forankring af et stærkt pædagogisk læringsmiljø.

Film introducerer indholdet i og illustrerer hovedpointer fra publikationen *Den styrkede pædagogiske læreplan*.

Forskellige tematiske materialer dykker ned i viden om et tema og giver inspiration til dialog og handling. Her er bl.a. materialer om evaluerende pædagogisk praksis, som understøtter en systematisk tilgang til det at evaluere.

Der offentliggøres løbende nye temaer.

Alle materialer kan findes på www.emu.dk/dagtilbud

[Pædagogisk læreplan](#)

© 2019
Danmarks Evalueringsinstitut og
Børne- og Socialministeriet

Citat med kildeangivelse er tilladt

Design: BGRAPHIC

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET